

Френсіс
Скотт Фіцджеральд
Ніч лагідна

Харків
«ФОЛІО»
2022

К Н И Г А П Е Р Ш А

I

На привітному березі французької Рів'єри, на півдорозі між Марселем та італійським кордоном, хизується рожевими стінами великий готель. Послужливі пальми охолоджують своїми тінями його розпашілий фасад, а перед ним лежить коротка смужка залитого яскравим сонцем пляжу. Останнім часом тут оселяються на літо зірки й знаменитості; але ще років десять тому життя в готелі майже завмирало у квітні, коли його тодішні завсідники-англійці перебиралися на північ. Нині багато літніх котеджів тулиться навколо готелю, але на час, коли починається наша оповідь, лише дахи десятка-двох стареньких вілл потроху догнівали, мов пізні лілеї в болотяній воді, серед густих піній між «Готелем для іноземців» Госса і Канном, до якого звідти п'ять миль.

Готель і жовтогарячий молитовний килимок пляжу перед ним утворювали єдине ціле. Рано-вранці далекі обриси Канна, рожево-кремові мури старих укріплень і пурпурові Альпи, за якими починалася Італія, лягали на поверхню води й тремтіли в брижах, що розбігалися на прозорій міліні від верхівок водоростей. Незадовго до восьмої години на пляж спускався чоловік у блакитному купальному халаті. Спочатку він довго обхлюпував себе прохолодною водою, а тоді, голосно крякучи й пирхаючи, хвилину борсався в глибині. Після того як

він піднімався нагору, пляж і вся бухта ще з годину лежали в цілковитій тиші. Торговельні судна повзли крайнебом на захід, офіціанти й прибиральниці перемовлялися на готельному подвір'ї, на деревах висихала роса. Ще за годину починали сигналізувати автомобілі на шосе, що зміїлося серед невисоких Маврських гір, які відділяли узбережжя від Провансу — від справжньої Франції.

За милю від моря, там, де запорошені тополі наступають на пінії, є самотній залізничний полустанок. Звідти одного червневого ранку 1925 року відкрите таксі повезло до готелю Госса двох пасажирок, матір з дочкою. Обличчя матері ще зберігало прив'ялу вроду, що мала незабаром зовсім зникнути під мереживом синіх прожилок; вираз його був лагідний, але водночас жвавий та уважний. Та не на жінці затримувався погляд, очі зразу ж перескакували на дочку, причаровані її рожевими долонями, її щоками, які пломеніли прегарним рум'янцем — мов у дитини після холодного вечірнього купання. Її високе чоло закружлялося ніжною лінією там, де здійснювалися, наче закрутки на геральдичному щиті, кучері, кільця й хвильки попелясто-золотавого волосся. Очі її були великі, ясні, променисті, а рум'янець — справжній, природний, бо мала вона здорове молоде серце. Здавалося, ще крок, і дівчина переступить останній поріг дитинства — їй було майже вісімнадцять, і вона вже, власне, розквітла, хіба що вранішня роса ще з неї не зійшла.

Коли внизу відкрилися море і небо, злиті в одну вузьку, розпечену смугу, мати сказала:

— Щось підказує мені, що нам тут не сподобається.

— Мені вже однаково хочеться додому, — відповіла дівчина.

Їхні голоси звучали безтурботно, хоч, певно, в подорожі їм бракувало мети і це їх трохи гнітило, а вигадувати абияку мету їм не хотілося. Вони прагнули розваг не для того, щоб

дати лад розхитаним нервам, а з невиситимістю школярів, які сумлінним навчанням заслужили веселі канікули.

— Побудемо тут два-три дні й подамося додому. Я сьогодні ж замовлю телеграфом каюту.

У готелі дівчина домовлялася про номер французькою мовою — вона розмовляла французькою вільно, але в самій бездоганності зворотів було щось завчене. Коли подорожні влаштувалися в номері на першому поверсі, дівчина, відчинивши скляні двері, впустила до кімнати сліпуче світло, вийшла і зійшла кількома сходинками вниз, на вимощену кам'яними плитами веранду, що оперізувала будинок. У неї була і хода, і постава балерини — вона несла свій торс рівно й легко, так що вага його не лягала на стегна, а врівноважувалася в талії. На веранді гаряче світло враз підібгало її тінь до ніг, і вона мимоволі позадкувала — очам було боляче дивитися. За сто кроків од неї Середземне море блякло, потроху віддаючи неблаганному сонцю свою голубінь; під балюстрадою, на під'їзній алеї, плавився в промінні посірилий б'юїк.

Усе довкола ніби вимерло, тільки пляж ще не спорожнів. Три няні-англійки сиділи, плетучи светри й шкарпетки вікторіанським візерунком, модним у сорокових, шістдесятих та вісімдесятих роках, і обмінюючись плітками, що змістом своїм нагадували ритуальні заклинання; ближче до води з десяток дорослих тулилися під смугастими парасолями, а з десяток їхніх дітей ганялися на міліні за зграйками неполохливих рибок або лежали на осонні голі й лискучі, намащені кокосовою олією.

Коли Розмері вийшла на пляж, хлопчик років дванадцяти з радісним гейканням промчав повз неї і шубовснув у воду. Відчуваючи на собі пильні погляди чужих людей, вона скинула купальний халат і пірнула слідом за хлопцем. Кілька ярдів пропливла, не піднімаючи обличчя з води, а тоді, переконавшись, що тут надто мілко, підвелася й пішла, з насолодою

долаючи струнками ногами опір води. Ввійшовши по груди, вона озирнулася; з берега за нею уважно стежив лисий чоловік у плавках і з моноклем — волохаті груди випнуті, живіт з витрішкуватим пупом утягнутий. Коли їхні погляди зустрілися, чоловік, ворухнувши бровою, випустив монокль, який зразу ж загубився у грайливих кучерях на його грудях, а тоді налив собі щось у склянку з пляшки, яку тримав у руці.

Розмері занурила обличчя у воду й рвучким кролем попливла до плоту. Вода підхопила її й лагідно огорнула, боронячи від спеки, просочуючись у волосся, проникаючи в усі пори тіла. Дівчина переверталася то на спину, то знову на живіт, хапаючи воду в обійми, розкошуючи в обіймах води. До плоту вона допливла засапана, але, побачивши перед собою цікаві очі засмаглої жінки з напрочуд білими зубами, раптом засоромилася своєї неторкнутої сонцем, блідої шкіри, перевернулася на спину, й хвилі понесли її до берега. Щойно вона вийшла з води, як той волохань з пляшкою в руці заговорив до неї.

— Дивіться, не запливайте за пліт — там акули. — Національність його важко було визначити, але по-англійському він розмовляв з оксфордською вимовою, злегка розтягуючи слова. — Не далі як учора вони зжерли двох англійських моряків з флотилії, що зайшла у Гольф-Жуан.

— О Господи! — вигукнула Розмері.

— Де кораблі, там і покидьки, а їм тільки цього й треба.

Надавши очам відсутнього виразу на доказ того, що ним керувало тільки бажання застергти її, він чемно відступив на два кроки і знову наповнив склянку.

Збентежена, але й потішена тим, що під час цієї розмови привернула до себе загальну увагу, Розмері озирнулася, шукаючи місця. Очевидно, кожна родина вважала своєю власністю клаптик пляжу навколо парасоля, під яким вона розташувалася; крім того, власники парасолів перемовлялися між собою, час від часу хтось підводився й переходив до сусідів — тобто

тут панувала атмосфера тісного товариства, вторгатися в яке було б нечемно. Трохи далі, там, де пісок переходив у гальку, всіяну жмуттям засохлих водоростей, Розмері побачила групу людей, таких самих білих, незасмаглих, як і вона. Від сонця вони ховалися не під великими полотняними грибами, а під звичайними парасольками — тож люди ці були тут, очевидно, новачками. Нагледівши собі місцинку посередині між засмаглими й білими, Розмері розстелила на піску свій халат і лягла.

Спочатку до неї долинав лише невиразний гомін голосів, і ще вона чула, як рипить пісок, коли хтось, на мить заступаючи сонце, обминав її розпростерте тіло. Якийсь допитливий песик подихав гаряче і квапливо їй у потилицю; пекуче проміння пощипувало шкіру, а зовсім поряд тихо й знесилено зітхали, відповзаючи, хвилі. Але потроху вона почала розрізняти окремі голоси і навіть вислухала історію про те, як «цей телепень Норт» учора викрав з одного каннського кафе офіціанта, щоб розпиляти його навіл. Розповідала цю історію сива дама у вечірньому вбранні — видно, вона не встигла перевдягтися звечора, на голові в неї поблискувала діадема, а на плечі конала в зажурі квітка. Переїнявшись невиразною неприязню до цієї дами та її компанії, Розмері відвернулася.

З другого боку, найближче до неї, лежала під парасолем молода жінка, щось виписуючи з розгорнутої на піску книжки. Бретельки її купальника були спущені з плечей, оголена спина блищала на сонці; низка кремкових перлів відтіняла помаранчево-брунатну засмагу, її вродливе обличчя було серйозне і водночас якесь безпорадне. Хоч їхні очі зустрілися, жінка ніби й не помітила Розмері. Поряд сидів стрункий чоловік у жокейській шапочці і плавках у червону смужку; далі — жінка, яку Розмері бачила на плоту і яка тепер дивилася через плече на неї. А ще далі — чоловік у синіх плавках, довгобразий, з лев'ячою копицею золотавого волосся, зосе-

реджено доводив щось юнакові вочевидь романського походження в чорних плавках; розмовляючи, вони знічев'я збирали на піску обривки водоростей. Розмері бачила, що майже всі вони — американці, але щось відрізняло їх від тих американців, з якими їй доводилось останнім часом зустрічатися.

Придивившись, вона збагнула, що чоловік у жокейській шапочці розважає це товариство, розігруючи якусь сцену; він з поважним виглядом розгортав граблями пісок, збираючи в купку гравій, і при цьому говорив щось, певно, страшенно кумедне — тим більш кумедне, що його обличчя лишалося зосередженим і серйозним. Тепер уже все, що він казав, мало комічний ефект, кожне його слово зустрічав вибух нестримного сміху. Навіть ті, хто, як і Розмері, не чув здалеку, про що, власне, йдеться, наставляли вуха, дослухаючись, і лиш єдина на пляжі молода жінка з перлами на шиї не виявляла цікавості. За кожним вибухом реготу вона тільки нижче схилялася над своїм папірцем — чи, бува, не від скромності господині, чия власність викликає загальний захват?

Несподівано, просто над собою, Розмері почула голос чоловіка з моноклею та пляшкою.

— А ви чудово плаваєте.

Розмері спробувала заперечити.

— Ні, справді чудово. Моє прізвище Кампійон. З нами тут є одна дама, вона бачила вас минулого тижня в Сорренто й каже, що знає, хто ви, і дуже хотіла б з вами познайомитися.

Приховуючи досаду, Розмері озирнулася й побачила, що вся незасмагла компанія очікувально дивиться на неї. Вона неохоче підвелася й підійшла до них.

— Місіс Абрамс... Місіс Маккіско... Містер Маккіско... Містер Дамфрі...

— Ми знаємо, хто ви, — мовила дама у вечірній сукні. — Ви Розмері Хойт, я вас одразу впізнала ще в Сорренто, і портьє це підтвердив. Ми всі вважаємо, що ви чудова актриса,

й хотіли б знати, чому ви не в Америці й не знімаєтеся ще в якомусь іншому чудовому фільмі.

Всі запобігливо засовалися, звільняючи місце для неї. Дама, що її впізнала, мала єврейське прізвище, але єврейкою не була. Вона, мабуть, належала до тих «моторних бабусь», які, маючи товсту шкіру й залізний шлунок, зберігаються так добре, що за ними, буває, не вженуться й онуки.

— Ми хотіли вас застерегти: відразу під таким сонцем можна просто спектися, а вам же як нікому треба берегти свою шкіру, — торохтіла місіс Абрамс. — Але на цьому пляжі порядки, як на великосвітському балу, і ми боялися, що ви образитеся.

II

— До того ж, ми думали, що й ви берете участь у виставі, — сказала місіс Маккіско, надміру екзальтована, гарненька жіночка із злодійкуватими очима. — Тут не добереш, хто учасник, а хто — ні. Мій чоловік так стелився перед одним панком, аж виявляється — він одна з головних дійових осіб, власне, права рука центрального персонажа.

— У виставі? — здивовано перепитала Розмері. — У якій виставі?

— Люба, хіба ж ми знаємо? — відповіла місіс Абрамс і захихотіла, сколихнувши великим черевом. — Ми в ній часті не беремо. Ми — публіка!

Містер Дамфрі, білявий чоловік з жіночими манерами, зауважив:

— Наша матінка Абрамс сама — жива вистава.

А Кампійон посварився на нього моноклем.

— Годі тобі, Ройяле, не будь таким уїдлигим.

Розмері збентежено обводила їх поглядом, жалкуючи, що поряд немає матері. Ці люди були їй неприємні, надто в порів-

нянні з цікавим товариством на другому кінці пляжу. Мати, з її скромним, але надійним умінням вести світські розмови, швидко і впевнено знаходила вихід з незручних ситуацій. А Розмері потрапляла в такі ситуації частенько: давалася взнаки невдала суміш французького лоску й американської безпорадності — тим паче, що знаменитістю вона стала тільки півроку тому.

Містерові Маккіско, кощавому, рудому, ластатому добродієві років тридцяти, балачки про «виставу» були, видно, не до вподоби. Досі він сидів мовчки, дивлячись на море, а тепер, скося зиркнувши на дружину, обернувся до Розмері й зухвало запитав:

— Ви тут давно?

— Перший день.

— Он як.

Вважаючи, очевидно, що йому вдалося перевести розмову на інше, він обвів поглядом присутніх — мовляв, ось вам тема, продовжуйте.

— Мабуть, на все літо? — з невинним виглядом запитала місіс Маккіско. — Пробувши тут усе літо, ви, напевно, побачите, чим закінчиться вистава.

— На бога, Вайолет, тобі ще не набридло? — вибухнув її чоловік. — Зміни пластинку, прошу тебе!

Місіс Маккіско схилилася до місіс Абрамс і голосно прошепотіла:

— Він знервований.

— Зовсім не знервований, — заперечив містер Маккіско. — Якраз тепер я спокійний.

Він аж палахкотів — обличчя почервоніло, перекривилося, втратило свідомий вираз. Мабуть, він відчув це, бо раптом підвівся й пішов у воду. Дружина подалася слідом, а за нею, скориставшись з нагоди, і Розмері.

ЗМІСТ

Ф. С. Фіцджеральд і американська мрія. <i>Т. Денисова</i>	3
НІЧ ЛАГІДНА	17
Книга перша	17
Книга друга	154
Книга третя	306
Примітки. <i>Т. Денисова</i>	402